

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาความรับผิดทางแพ่งของผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการขับรถในขณะเมาสุราของลูกค้า

จากการศึกษากฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดทางแพ่งของผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พบว่า ประเทศไทยไม่มีกฎหมายเฉพาะที่บัญญัติกำหนดให้ผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต้องรับผิดทางแพ่งต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการขับรถในขณะเมาสุราของลูกค้า¹ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551² และพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509³ มีบทบัญญัติที่ห้ามขายสุราให้กับบุคคลที่ระบุนิว³ ซึ่งเป็นเพียงความรับผิดทางอาญา แต่ไม่ได้กำหนดความรับผิดทางแพ่งของผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไว้เป็นการเฉพาะ ดังนั้น ความรับผิดของผู้ขายจึงต้องพิจารณาจากหลักทั่วไปคือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิด บทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ มาตรา 420 มาตรา 422 มาตรา 432 มาตรา 425 มาตรา 427 มาตรา 429 และมาตรา 430 ซึ่งผู้เขียนจะวิเคราะห์ว่าการกระทำของผู้ขายที่ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยฝ่าฝืนต่อกฎหมายให้กับลูกค้าที่เมาแล้วขับถือเป็นการทำละเมิดต่อผู้เสียหายหรือไม่

4.1 ปัญหาการบังคับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิด

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่มีบทบัญญัติใดที่กำหนดให้ผู้ขาย “ผู้ขาย” เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต้องรับผิดในความเสียหายที่เกิดจากการขับรถในขณะเมาสุราของลูกค้า บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาความรับผิดทางแพ่งของผู้ขาย ได้แก่ การทำละเมิดโดยตนเองตามมาตรา 420 ข้อสันนิษฐานของกฎหมายตามมาตรา 422 การร่วมกันทำละเมิดหรือสนับสนุนการทำละเมิด

¹ การที่พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะไม่ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ความรับผิดทางแพ่งของผู้ขายต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการขับรถในขณะเมาสุราของลูกค้า อาจเกิดจากผู้ร่างกฎหมายเจตนาให้มีการใช้มาตรการทางอาญาเป็นหลักในการควบคุมปัญหาจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หรือในขณะร่างกฎหมายยังไม่มีปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดในลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้น

² พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551. มาตรา 29.

³ พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509. มาตรา 16.

ตามมาตรา 432 และความรับผิดเพื่อละเมิดในการกระทำของบุคคลอื่น ตามมาตรา 425 มาตรา 427 มาตรา 429 มาตรา 430 ดังนี้

4.1.1 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420

หลักความรับผิดของผู้ขายเครื่องดื่มนแอลกอฮอล์ ซึ่งเป็นความรับผิดตามหลักกฎหมายละเมิดมีปัญหาและข้อจำกัดในการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้ขาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องลูกค้ายี่สิบ (ตามมาตรา 420 หรือ 437) และฟ้องบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องให้ร่วมรับผิดในผลแห่งละเมิดได้ เช่น การฟ้องนายจ้างของลูกค้ายี่สิบตามมาตรา 425 หรือฟ้องบิดามารดาของผู้เยาว์ที่ทะเลาะเบาะแว้งตามมาตรา 429 ในกรณีที่บุคคลดังกล่าวไม่สามารถชดเชยค่าสินไหมทดแทนได้ หากผู้เสียหายประสงค์จะฟ้องผู้ขายเครื่องดื่มนแอลกอฮอล์ซึ่งมีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าให้เข้ามาร่วมรับผิดกับลูกค้ายี่สิบ แต่เนื่องจากประเทศไทยไม่มีกฎหมายพิเศษที่กำหนดให้ผู้ขายต้องรับผิดทางแพ่งต่อความเสียหายที่เกิดจากลูกค้ายี่สิบในขณะเมาสุรา จึงมีข้อจำกัดในการฟ้องผู้ขาย กล่าวคือ ผู้เสียหายต้องฟ้องผู้ขายเป็นคดีละเมิดตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเป็นหลักทั่วไป (ไม่สามารถฟ้องผู้ขาย ตามบทบัญญัติใน “กฎหมายความรับผิดของร้านค้า” ดังเช่นในคดีฟ้องร้านค้าที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา)

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 บัญญัติว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย ให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น”

การกระทำของผู้ขายเครื่องดื่มนแอลกอฮอล์เป็นละเมิดต่อผู้เสียหายหรือไม่

บทบัญญัติมาตรา 420 อาจนำมากำหนดความรับผิดของผู้ขายเครื่องดื่มนแอลกอฮอล์ได้ แต่มีปัญหาในการปรับใช้ เนื่องจากไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนและครอบคลุมในเรื่ององค์ประกอบความรับผิดเกี่ยวกับการขายเครื่องดื่มนแอลกอฮอล์โดยผิดกฎหมาย (Illegal Sale) อันเป็นเงื่อนไขความรับผิดของผู้ขาย และไม่มีหลักเกณฑ์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำของผู้ขายกับความเสียหายที่เกิดจากการขับรถในขณะเมาสุราของผู้ขับขี่ ทำให้เกิดปัญหาในทางกฎหมายว่าการกระทำความผิดของผู้ขายเครื่องดื่มนแอลกอฮอล์เป็นละเมิดต่อผู้เสียหายในคดีเมาแล้วขับหรือไม่ ดังที่ท่านอาจารย์พจน์ ปุษปาคม ได้อธิบายไว้ว่า “เราจะต้องรับผิดชอบเฉพาะการกระทำละเมิดที่เราเป็นผู้กระทำ เว้นแต่มีกฎหมายบังคับให้ต้องรับผิดในการที่บุคคลอื่นทำละเมิด หรือในกรณีอื่น ๆ”¹ จะเห็นว่า คดีละเมิดที่

¹ พจน์ ปุษปาคม. (2515). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด*. พระนคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 1.

เกิดจากลูกค้ามาแล้วฉบับนั้น เป็นกรณีก็ตามข้อเท็จจริง ผู้ขายเครื่องคัมแอลกอฮอล์ไม่ได้เป็นผู้กระทำละเมิดหรือผู้ก่อความเสียหาย และไม่มีกฎหมายบัญญัติว่าให้ผู้ขายเครื่องคัมแอลกอฮอล์ต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดหรือความเสียหายที่เกิดจากลูกค้าขับรถในขณะที่เมาสุรา⁵ การกระทำของผู้ขายเครื่องคัมแอลกอฮอล์ ในกรณีที่มีความเสียหายเกิดจากลูกค้าที่เมาแล้วขับ จึงไม่เข้าหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบในการทำละเมิดของตนเอง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420

ความรับผิดชอบตามมาตรา 420 อยู่บนพื้นฐานของความผิด (Liability based on Fault) ตามทฤษฎีความผิด (Fault Theory) ที่อธิบายไว้ในบทที่ 2 กล่าวคือ เป็นความรับผิดชอบที่อาศัยความผิดของผู้กระทำละเมิด ซึ่งมีหลักเกณฑ์คือ (1) ต้องมีการกระทำโดยผิดกฎหมาย (2) เป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ (3) มีความเสียหายแก่บุคคลอื่น และ (4) ความเสียหายนั้นเป็นผลเกิดจากการกระทำของผู้ทำละเมิด จะเห็นว่าการฟ้องคดีตามมาตรา 420 ผู้เสียหายหรือโจทก์มีการพิจารณาพิสูจน์ว่าผู้ขายเครื่องคัมแอลกอฮอล์ได้ทำละเมิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำให้ตนได้รับความเสียหายอย่างไร ตามหลักในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84/1⁶ ที่ว่าผู้ใดกล่าวอ้าง ผู้นั้นนำสืบ การจะชนะคดี ผู้เสียหายจะต้องนำสืบให้ศาลเห็นว่าผู้ขายทำละเมิดกล่าวคือ พิสูจน์ว่าผู้ขายกระทำผิดกฎหมายโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกายหรือทรัพย์สินของโจทก์ หากไม่สามารถพิสูจน์ได้ ศาลย่อมไม่อาจพิจารณาให้โจทก์ได้รับชดเชยค่าสินไหมทดแทนจากผู้ขาย แม้ว่าผู้ขายจะมีความรับผิดชอบทางอาญาตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องคัมแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 เช่น ลูกค้าไปคัมสุราที่ร้านของจำเลย ผู้ขายกระทำผิดกฎหมาย ขายเครื่องคัมแอลกอฮอล์ให้กับลูกค้าที่มีเงินมาจนครองสติไม่ได้ หรือลูกค้าที่อายุต่ำกว่า 20 ปี โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อต่อมาลูกค้าขับรถในขณะที่เมาสุราเกิดอุบัติเหตุทำให้โจทก์ได้รับบาดเจ็บสาหัส อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระทำของผู้ขาย จะเห็นว่า การที่ผู้เสียหายจะพิสูจน์ความผิดของผู้ขายให้ครบองค์ประกอบในมาตรา 420 มีความยุ่งยาก ซึ่งหากพิสูจน์ไม่ได้ ผู้เสียหายก็จะไม่ได้รับการชดเชยเยียวยาจากผู้ขาย ดังนั้น การปรับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 เพื่อพิจารณากำหนดความรับผิดชอบทางแพ่งของผู้ขายจึงไม่เหมาะสม

⁵ พิจารณาจากบทบัญญัติในพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องคัมแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 และพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 เป็นสำคัญ

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84/1 บัญญัติว่า “ คู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงเพื่อสนับสนุนคำคู่ความของตน ให้คู่ความฝ่ายนั้นมีภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น แต่ถ้ามีข้อสันนิษฐานไว้ในกฎหมายหรือมีข้อสันนิษฐานที่ควรจะเป็นซึ่งปรากฏจากสภาพปกติธรรมดาของเหตุการณ์เป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใด คู่ความฝ่ายนั้นต้องพิสูจน์เพียงว่าตนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับการประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้นครบถ้วนแล้ว”.

มาตรา 420 กำหนดให้ผู้ทำละเมิดต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้กับบุคคลที่ได้รับความเสียหาย ผู้ขายจะมีความรับผิดชอบทางละเมิดต่อเมื่อกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ โดยผิดกฎหมายและเป็นผลทำให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงในคดีมาแล้วข้อ จะเห็นว่าอุบัติเหตุเกิดขึ้นจากการขับรถในขณะที่เมาสุราของลูกค้า ความเสียหายที่โจทก์ได้รับเป็นผลจากการทำละเมิดของลูกค้าที่เมาแล้วขับ แม้ว่าการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แก่ลูกค้าที่อายุต่ำกว่า 20 ปี หรือลูกค้าที่มีอาการมึนเมาจนครองสติไม่ได้จะเป็นความผิดตามกฎหมายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ แต่ความเสียหายไม่ได้เกิดขึ้นหรือเป็นผลโดยตรงที่สืบเนื่องมาจากการกระทำของผู้ขาย ดังนั้น การกระทำของผู้ขายจึงไม่เป็นละเมิด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420⁷ ผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จึงไม่ต้องรับผิดชอบต่อผู้เสียหาย

การพิจารณาพิสูจน์ตามมาตรา 420 ไม่เป็นผลดีกับผู้เสียหาย การพิสูจน์ความผิดของผู้ขายทำได้ยากและเป็นภาระที่หนัก ผู้เสียหายต้องนำหลักฐานมาพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่า

1) ลูกค้าที่เมาได้ไปดื่มสุราที่สถานประกอบการของจำเลย (การดื่มสุราที่ซื้อจากร้านของจำเลยเป็นสาเหตุที่ทำให้ลูกค้าเมาสุรา)

2) ผู้ขายกระทำผิดกฎหมาย ในการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้กับลูกค้าที่เมาแล้วขับ เช่น พนักงานหรือเจ้าของร้านขายสุราให้กับลูกค้าที่อายุต่ำกว่า 20 ปี หรือลูกค้าที่มีอาการมึนเมาจนครองสติไม่ได้ เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 มาตรา 29

3) ผู้ขายจงใจหรือประมาทเลินเล่อ กรณีประมาทเลินเล่อต้องพิจารณาว่าถ้าบุคคลสมมติที่อยู่ในวิสัยและพฤติการณ์เช่นเดียวกับผู้ขายใช้ความระมัดระวังตามสมควร ความเสียหายจากอุบัติเหตุเมาแล้วขับจะเกิดขึ้นหรือไม่ หากความเสียหายไม่เกิดขึ้นก็ถือว่าผู้ขายประมาทเลินเล่อเช่น ผู้ขายรู้ว่าลูกค้าดื่มสุราในปริมาณมาก มีอาการมึนเมาจนครองสติไม่ได้ และรู้ว่าลูกค้าจะต้องขับรถกลับเอง แต่ยังคงขายสุราเพิ่มให้กับลูกค้าอีกหลายครั้ง ทำให้มีความเสี่ยงสูงที่จะเกิดอุบัติเหตุ

4) โจทก์ได้รับความเสียหายจากการเมาแล้วขับของลูกค้า เช่น ได้รับบาดเจ็บทางกายหรือทรัพย์สินเสียหาย

5) ความเสียหายที่โจทก์ได้รับเป็นผลที่เกิดจากการกระทำของผู้ขาย ตามหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ประเด็นนี้พิสูจน์ได้ยาก เนื่องจากโดยข้อเท็จจริงแล้วความเสียหายในอุบัติเหตุเมาแล้วขับเป็นผลโดยตรงที่เกิดจากการทำละเมิดของลูกค้าที่ขับรถในขณะที่เมาสุรา ความเสียหายจึงไม่ได้เป็นผลโดยตรงมาจากการกระทำของผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

⁷ เพียงแต่มีการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ฝ่าฝืนกฎหมายไม่ถือเป็นละเมิดอยู่ในตัวเอง

ปัญหาในการพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล

การฟ้องคดีตามมาตรา 420 โจทก์ต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระทำผิดของผู้ขาย ซึ่งเป็นประเด็นที่พิสูจน์ได้ยาก เมื่อพิจารณาตามทฤษฎีเงื่อนไข หากไม่มีการกระทำของผู้ขาย ความเสียหายจะเกิดขึ้นหรือไม่ ถ้าความเสียหายไม่เกิดขึ้นก็ถือว่าความเสียหายนั้นเป็นผลโดยตรงมาจากการกระทำของผู้ขาย ผู้ขายจะต้องรับผิดชอบ จะเห็นได้ว่าความเสียหายที่เกิดจากการเมาแล้วขับ มิใช่ผลโดยตรงที่เกิดจากการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นเพียง “สาเหตุ” ที่ทำให้ลูกค้าเมาสุรา แต่มิใช่ผลโดยตรงที่ทำให้โจทก์ได้รับความเสียหาย โดยข้อเท็จจริงแล้วความเสียหายเป็นผลที่เกิดจากการขับรถในขณะเมาสุราของลูกค้าซึ่งเป็นผู้ที่ละเมิด ลูกค้าจึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหาย ตามมาตรา 420 เมื่อความเสียหายไม่ได้เป็นผลที่เกิดจากความผิดของผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ดังนั้น การกระทำของผู้ขายจึงไม่เป็นละเมิด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ผู้ขายจึงไม่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหาย

ตัวอย่างเช่น ก. ลูกค้า ไปดื่มสุราที่ร้านของ ข. ผู้ขาย ข.ขายสุราให้กับ ก. ซึ่งมีอาการมึนเมาจนครองสติไม่ได้ พนักงานจึงเชิญให้ ก. กลับไป ภายหลังออกไปจากร้านในสภาพมึนเมารถยนต์ที่ ก. ขับ เลี้ยวชน จ. ได้รับบาดเจ็บ ต้องพิจารณาว่าถ้าไม่มีการขายสุราโดยผิดกฎหมายของร้าน ข. อุบัติเหตุเมาแล้วขับจะเกิดขึ้นหรือไม่ ถ้ามีอุบัติเหตุเกิดขึ้นก็ถือว่าความเสียหายมิใช่ผลจากการกระทำของผู้ขาย จะเห็นได้ว่า ความเสียหายที่เกิดขึ้นมีเหตุอื่นที่มีน้ำหนักมากกว่าคือ การทำละเมิดของ ก. ลูกค้าที่ขับรถในขณะเมาสุรา การจะให้ผู้ขายร่วมรับผิดชอบในผลเสียหายที่เกิดขึ้นจึงไม่เป็นธรรม เพราะผู้ขายไม่ได้ “ก่อ” ความเสียหาย แม้ว่าลูกค้าจะไม่ไปดื่มสุราที่ร้านของ ข. แต่อุบัติเหตุก็อาจเกิดขึ้นจากสาเหตุอื่น เช่น ก. อาจไปดื่มสุราที่ร้านอื่น ที่บ้านหรือในงานเลี้ยง เป็นต้น การพิสูจน์ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากการเมาสุราที่ซื้อจากร้านของผู้ขายจึงมีข้อขัดข้อง

ตามทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสม การกระทำที่เป็นเหตุสำคัญซึ่งจะส่งผลตามธรรมดาหรือเป็นเหตุเหมาะสมเท่านั้นที่ผู้ขายจะต้องรับผิดชอบ เช่น ก. ไปดื่มสุราที่ผับของ ค. ทำให้ ก. มึนเมาจนครองสติไม่ได้และประพาดิ่วนวาย แต่พนักงานร้าน ค. ขายสุราให้ ก. เพิ่มอีกหลายครั้ง ภายหลังการดื่ม ก. ขับรถออกไปและเกิดอุบัติเหตุ ทำให้ ง. บาดเจ็บสาหัส เมื่อพิจารณาตามทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสม แม้ว่าร้าน ค. ขายสุราให้ ก. โดยผิดกฎหมาย แต่ผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบต่อผู้เสียหาย เนื่องจากความเสียหายจากอุบัติเหตุรถชนมิใช่ผลธรรมดาที่อาจเกิดขึ้นได้จากการขายสุราให้กับลูกค้าที่มึนเมารถยนต์ไม่ได้ การขายสุราที่ฝ่าฝืนกฎหมายเป็นเพียงสาเหตุที่ทำให้ ก. เมาสุรา แต่การที่ลูกค้าเมาแล้วขับ ทำให้ ง. บาดเจ็บสาหัส ไม่ใช่สิ่งที่วิญญูชนคาดหมายได้ว่าจะเกิดขึ้นจากการขายสุรา ผู้เขียน

มีความเห็นว่า ในกรณีที่ผู้ขายไม่รู้ข้อเท็จจริงว่าลูกค้าจะต้องขับรถ (ต้องเป็นความรู้อย่างแท้จริง) การขายสุราให้กับลูกค้าที่มา มีโชเหตุสำคัญซึ่งจะส่งผลตามธรรมดาให้เกิดอุบัติเหตุ เมื่อความเสียหายที่เกิดขึ้นไม่ใช่ผลโดยตรงและผลธรรมดาจากการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ดังนั้น ผู้ขายจึงไม่ต้องรับผิดชอบในทางละเมิดต่อผู้เสียหายในคดีมาแล้ว

การฟ้องให้ผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์รับผิดชอบทางแพ่งในการกระทำของลูกค้าที่มาสุรา มีลักษณะที่แตกต่างจากคดีละเมิดทั่วไป แม้ว่าโจทก์อาจฟ้องผู้ขายได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 แต่ทำให้ผู้เสียหายมีปัญหาในการพิสูจน์ความผิดของผู้ขาย หากพิสูจน์ไม่ได้ว่าผู้ขายทำละเมิดจริง ผู้เสียหายย่อมไม่ได้รับค่าสินไหมทดแทนจากผู้ขาย มาตรา 420 จึงไม่เหมาะสมในการกำหนดความรับผิดชอบทางแพ่งของผู้ขาย

4.1.2 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 422

มาตรา 422 บัญญัติว่า “ถ้าความเสียหายเกิดแต่การฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมายใด อันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น ๆ ผู้ใดทำการฝ่าฝืนเช่นนั้น ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้นั้นเป็นผู้ผิด” จากการศึกษาพบว่า การปรับใช้มาตรา 422 จะต้องพิจารณาร่วมกับมาตรา 420⁸ คือ ถ้าความเสียหายเกิดจากการฝ่าฝืนกฎหมายที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ที่ฝ่าฝืนนั้นเป็นผู้ผิด⁹ การฟ้องคดีตามมาตรา 422 ผู้เสียหายต้องนำสืบข้อเท็จจริงเพื่อให้ตนได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานและต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลที่เกิดจากการกระทำของผู้ขาย เช่นเดียวกับมาตรา 420 กล่าวคือ โจทก์ต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายในอุบัติเหตุมาแล้วเกิดขึ้นจากการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 หรือพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 ที่บัญญัติห้ามขายสุราให้กับบุคคลที่กำหนดไว้ อันเป็นกฎหมายที่ประสงค์จะปกป้องบุคคลอื่น ทำให้โจทก์ได้รับความเสียหายอย่างไร¹⁰

ปัญหามีว่า พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 เป็นกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นหรือไม่ เมื่อพิจารณาจากเหตุผลในการประกาศใช้กฎหมาย โดยที่เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้ก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพ ครอบครัว อุบัติเหตุและอาชญากรรม ซึ่งมี

⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 422 ไม่ใช่ข้อยกเว้นของมาตรา 420 แต่จะต้องนำมาตรา 422 มาปรับใช้คู่กับมาตรา 420 ด้วย

⁹ มาตรา 422 เป็นการขยายความคำว่า “โดยผิดกฎหมาย” ในมาตรา 420

¹⁰ มาตรา 422 อาจถือเป็นบทยกเว้นของหลักทั่วไปที่ว่า “ผู้ใดกล่าวอ้าง ผู้นั้นนำสืบ” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84.1 โจทก์หรือผู้เสียหายที่กล่าวอ้างมาตรา 422 ได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย ผลักภาระการพิสูจน์ในประเด็นจิตใจหรือประมาทเลินเล่อไปให้จำเลยเป็นผู้นำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าว

ผลกระทบต่อสังคมและเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ สมควรกำหนดมาตรการต่าง ๆ ในการควบคุมเครื่องคีมแอลกอฮอล์รวมทั้งการบำบัดรักษาหรือฟื้นฟูสภาพผู้ติดเครื่องคีมแอลกอฮอล์ เพื่อช่วยลดปัญหาและผลกระทบทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจ ช่วยสร้างเสริมสุขภาพของประชาชน โดยให้ตระหนักถึงพิษภัยของเครื่องคีมแอลกอฮอล์ ตลอดจนช่วยป้องกันเด็กและเยาวชนมิให้เข้าถึงเครื่องคีมแอลกอฮอล์ได้โดยง่าย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้¹¹ และบทบัญญัติในมาตรา 29 ที่ห้ามขายเครื่องคีมแอลกอฮอล์แก่บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า 20 ปี บริบูรณ์หรือบุคคลที่มีอาการมีนเมาจนครองสติไม่ได้ จะเห็นว่า มาตรา 29 มีวัตถุประสงค์ที่จะป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนเข้าถึงเครื่องคีมแอลกอฮอล์โดยง่าย รวมทั้ง ป้องกันความเสียหายที่เกิดจากบุคคลที่มีนเมาจนครองสติไม่ได้ ถ้าบุคคลดังกล่าวขับรถในขณะที่เมาสุรามีความเสี่ยงอันตรายที่จะเกิดอุบัติเหตุทำให้บุคคลในสังคมได้รับความเดือดร้อนเสียหาย ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าบทบัญญัติในพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องคีมแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 มาตรา 29 จึงเป็น “กฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น” ผู้เสียหายต้องนำสืบประเด็นนี้เพื่อจะได้รับความคุ้มครองจากข้อสันนิษฐานของกฎหมาย ทำให้ไม่ต้องพิสูจน์ความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ขาย อย่างไรก็ตาม โจทก์ยังคงมีการพิจารณาพิสูจนว่ามีความเสียหายเกิดขึ้น และความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลโดยตรงที่เกิดจากการกระทำของผู้ขาย เช่นเดียวกับในมาตรา 420 ดังที่ได้อธิบายไว้แล้ว¹²

สำหรับพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 เมื่อพิจารณาเหตุผลในการประกาศใช้กฎหมายคือ โดยเหตุที่ปัจจุบันได้มีบุคคลประกอบกิจการสถานบริการบางประเภทซึ่งอาจดำเนินการไปในทางกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมของประชาชน และจัดให้มีการแสดงเพื่อความบันเทิงในสถานบริการนั้น ๆ ไม่เหมาะสม เป็นเหตุให้เยาวชนเอาเยี่ยงอย่างจนประพฤติดัวเลื่อมทรามลง เป็นการสมควรที่จะออกกฎหมายควบคุมสถานบริการนั้น ๆ รวมทั้งการแสดงด้วย ทั้งนี้เพื่อรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อย ศีลธรรมวัฒนธรรม และประเพณีอันดีของชาติต่อไป

บทบัญญัติในมาตรา 16/1 วรรคหนึ่ง¹³ ของพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 “ห้ามมิให้ผู้รับอนุญาตตั้งสถานบริการยินยอมหรือปล่อยปละละเลยให้ผู้มีอายุต่ำกว่าสี่สิบปีบริบูรณ์ซึ่งมิได้ทำงานในสถานบริการนั้นเข้าไปในสถานบริการระหว่างเวลาทำการ” และมาตรา 16 (3) กำหนดไว้ว่า ห้ามมิให้ผู้รับอนุญาตตั้งสถานบริการจำหน่ายสุราให้แก่ผู้มีอาการมีนเมาจนประพฤดิ

¹¹ หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องคีมแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551

¹² อาจกล่าวได้ว่ามาตรา 422 มีลักษณะเป็นการสันนิษฐานความประมาทเลินเล่อของผู้ขาย ในกรณีที่มีความเสียหายจากการเมาแล้วขับของลูกค้ำ

¹³ มาตรา 16/1 เพิ่มโดยพระราชบัญญัติสถานบริการ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2546

วุ่นวายหรือครองสติไม่ได้ ผู้เขียนพิจารณาว่าพระราชบัญญัติสถานบริการมาตรา 16 (3) บัญญัติห้ามขายสุราให้แก่ผู้มีอาการมึนเมาจนประพฤติวุ่นวายหรือครองสติไม่ได้ มีลักษณะเป็นกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น ตามความหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 422 ทั้งนี้ เพื่อจะป้องกันอันตรายจากผู้ดื่มสุราที่มึนเมาครองสติไม่ได้ ซึ่งอาจก่อความเสียหายต่อตนเองหรือบุคคลอื่นได้ เช่น การขับรถในขณะที่เมาสุราจนเกิดอุบัติเหตุ มีผู้ได้รับความเสียหาย ในทำนองเดียวกับพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 มาตรา 29 (2) ดังนั้น ถ้าผู้เสียหายนำสืบได้ว่าความเสียหายจากลูกค้าเมาแล้วขับเกิดขึ้นเนื่องจากการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 มาตรา 16 (3) ผู้เสียหายย่อมได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานของกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 422

อย่างไรก็ตาม การฝ่าฝืนบทบัญญัติในพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 (มาตรา 29) หรือพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 (มาตรา 16 (3)) จะถือว่าเป็นการ “ฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น” ตามความหมายแห่งป.พ.พ. มาตรา 422 หรือไม่ จากการศึกษา ผู้เขียนไม่พบคำพิพากษาของศาลที่วินิจฉัยไว้ จึงยังไม่มี ความชัดเจนว่าหากมีการเสนอคดี ซึ่ง โจทก์กล่าวอ้างว่าผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ฝ่าฝืนกฎหมายดังกล่าว อันเป็นละเมิดตาม ป.พ.พ. มาตรา 420 ประกอบกับมาตรา 422 ศาลจะวินิจฉัยอย่างไร

4.1.3 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 432

1) ความรับผิดตามมาตรา 432 วรรคหนึ่ง (ร่วมกันทำละเมิด)

ปัญหาว่า หลักเกณฑ์การร่วมกันทำละเมิด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 432 วรรคหนึ่ง จะนำมาปรับใช้เพื่อกำหนดความรับผิดทางแพ่งของผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการขับรถในขณะที่เมาสุราของลูกค้าได้หรือไม่

ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องลูกค้าที่ขับรถในขณะที่เมาสุราซึ่งเป็นผู้ทำละเมิด โดยตรงให้รับผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 หรือมาตรา 437 แต่การที่ผู้เสียหายจะฟ้องให้ผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต้องเข้ามาร่วมรับผิดกับลูกค้า การจะนำหลักการร่วมกันทำละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 432 วรรคหนึ่ง มากำหนดความรับผิดของผู้ขายอาจเกิดปัญหาบางประการ จากการศึกษาพบว่า การกระทำละเมิดร่วมกันจะต้องมีบุคคลหลายคนร่วมกันทำละเมิดและเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น ข้อสำคัญคือบุคคลดังกล่าวต้องมีเจตนาหรือความมุ่งหมายร่วมกัน ซึ่งกฎหมายให้รวมถึงบุคคลที่ยุยงส่งเสริมหรือให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นในการทำละเมิดด้วย

เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงทั่วไปจะเห็นได้ว่า ผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไม่ได้ “ร่วมกัน” ทำละเมิดกับลูกค้าที่เมาแล้วขับแต่อย่างใด แม้ว่าเจ้าของร้านเหล้า ผับ บาร์หรือลูกจ้างของร้านจะขายสุราให้กับลูกค้าโดยฝ่าฝืนกฎหมายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ก็เป็นเพียงสาเหตุที่ทำให้ลูกค้าเมาสุรา ผู้ขายไม่ได้มีเจตนาร่วมกันเมาแล้วขับกับลูกค้า ผู้ขายและลูกค้าไม่ได้รู้ถึงการกระทำของกันและกัน ต่างฝ่ายต่างไม่ได้ประสงค์ให้การกระทำของอีกฝ่ายหนึ่งเป็นการกระทำของตน ดังนั้น การที่ผู้ขายได้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยฝ่าฝืนพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้กับลูกค้าที่ขับรถในขณะที่เมาสุรา จึงมิใช่การร่วมกันทำละเมิดกับลูกค้าที่เมาแล้วขับ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 432 วรรคหนึ่ง กรณีดังกล่าวจึงไม่สามารถนำมาตรา 291¹⁴ มาปรับใช้เพื่อให้ผู้ขายต้องร่วมกันรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดกับลูกค้าที่เมาแล้วขับ

การขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้กับลูกค้าที่เมาแล้วขับไม่มีลักษณะเป็นการร่วมกันทำละเมิดกับลูกค้าตามมาตรา 432 วรรคหนึ่ง แต่ถือว่าผู้ขายและลูกค้าต่างคนต่างทำ แม้ว่าการขายสุราให้กับลูกค้าที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี หรือลูกค้าที่มีอาการมึนเมาจนครองสติไม่ได้จะเป็นความผิดอาญาตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 (มาตรา 29 และมาตรา 40) แต่การขายสุราให้กับลูกค้าที่เมาไม่เป็นละเมิดอยู่ในตัวเอง เมื่อความเสียหายที่เกิดขึ้นไม่ใช่ผลโดยตรงที่เกิดจากการขายสุรา จึงไม่สามารถนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 432 วรรคหนึ่ง มากำหนดความรับผิดชอบทางแพ่งของผู้ขายได้

ลูกค้าบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ด้วยความสมัครใจ ผู้ขายไม่ได้บังคับ บังคับเชิญหรือหลอกลวงให้ลูกค้าดื่มสุรา ความมึนเมาจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทำให้ความสามารถในการควบคุมยานพาหนะลดลง ลูกค้าขับรถในขณะที่เมาสุราทำให้มีบุคคลอื่นได้รับความเสียหาย เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43 (2) และประมวลกฎหมายอาญา ทั้งเป็นละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ด้วย ลูกค้าจึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหาย เมื่อผู้ขายไม่ได้ร่วมกันทำละเมิดกับลูกค้า ตามความในมาตรา 432 วรรคหนึ่ง ผู้ขายจึงไม่ต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดที่เกิดจากลูกค้าเมาแล้วขับ

¹⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 291 บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลหลายคนจะต้องทำการชำระหนี้โดยตนเอง ซึ่งแต่ละคนจำต้องชำระหนี้สินเชิงไซร์ แม้ถึงว่าเจ้าหนี้ชอบที่จะได้รับชำระหนี้สินเชิงไซร์ได้แต่เพียงครั้งเดียว (กล่าวคือลูกหนี้ร่วมกัน) ก็ดี เจ้าหนี้จะเรียกชำระหนี้จากลูกหนี้แต่ละคนใดคนหนึ่งสินเชิงหรือแต่โดยส่วนก็ได้ ตามแต่จะเลือก แต่ลูกหนี้ทั้งปวงก็ยังคงต้องผูกพันอยู่ทั่วทุกคนจนกว่าหนี้สินนั้นจะได้ชำระเสร็จสิ้นเชิง”.

2) ความรับผิดตามมาตรา 432 วรรคสอง (สนับสนุนการเมาแล้วขับ)

พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ไม่ได้บัญญัติความผิดฐานสนับสนุนการขับรถในขณะเมาสุราของบุคคลใดไว้ พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดความรับผิดทางแพ่งของผู้ขาย กรณีสนับสนุนการขับรถในขณะเมาสุราของลูกค้านี้ จึงต้องพิจารณาความรับผิดทางแพ่งของผู้ขายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 432 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “อนึ่ง บุคคลผู้ขงส่งเสริมหรือช่วยเหลือในการทำละเมิด ท่านก็ให้ถือว่าเป็นผู้กระทำละเมิดร่วมกันด้วย”

ปัญหาว่า การที่ผู้ขายได้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้กับบุคคลที่กฎหมายบัญญัติห้าม เช่น ขายให้กับบุคคลที่มีอาการมีนเมาจนครองสติไม่ได้¹⁵ และผู้ขายรู้ว่าบุคคลดังกล่าวจะต้องขับรถ มีลักษณะเป็นการสนับสนุนการทำละเมิดของลูกค้านี้มาแล้วขับหรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่ากรณีจะต้องพิจารณา “ความรู้ของผู้ขาย” กล่าวคือ ผู้ขายรู้ว่าเป็นการขายที่ฝ่าฝืนกฎหมายหรือไม่ เช่น ผู้ขายรู้ว่าลูกค้านั้นอายุต่ำกว่า 20 ปี หรือรู้ว่าลูกค้านั้นมีอาการมีนเมาจนครองสติไม่ได้ และผู้ขายรู้ว่าลูกค้านั้นจะต้องขับรถ หากมีข้อเท็จจริงที่ผู้ขายรู้ว่าลูกค้านั้นเมาสุราจนครองสติไม่ได้และกำลังจะขับรถกลับ แต่ก็ขายสุราเพิ่มให้กับลูกค้านั้น ทำให้มีความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายจากอุบัติเหตุทางรถยนต์ การกระทำของผู้ขายอาจเข้าข่ายเป็นการสนับสนุนการทำละเมิดของลูกค้านั้นได้ ถ้ามีกฎหมายบัญญัติความรับผิดทางอาญาหรือทางแพ่งในกรณีดังกล่าวไว้

ในกรณีที่ผู้ขายไม่รู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอายุหรือสภาพความมีนเมาของลูกค้านั้นและไม่รู้ว่าลูกค้านั้นจะต้องขับรถ ต้องถือว่าผู้ขายไม่มีเจตนาสนับสนุนการขับรถในขณะเมาสุราของลูกค้านั้น

ประเทศไทยไม่มีกฎหมายเฉพาะที่กำหนดให้ผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต้องรับผิดชอบในกรณีที่รู้ว่าผู้ขับขีเมาสุรา ดังเช่นกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นซึ่งมีกฎหมายเฉพาะคือ พระราชบัญญัติจราจรทางบก มาตรา 65 (3) บัญญัติห้ามมิให้บุคคลใดขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือสนับสนุนการบริโภคแอลกอฮอล์ให้กับบุคคลที่ต้องขับรถหรือควบคุมยานพาหนะอื่น ซึ่งฝ่าฝืนต่อมาตรา 65 (1)¹⁶ และจากการศึกษาผู้เขียนไม่พบคำพิพากษาของศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าการกำหนดความรับผิดทางแพ่งของผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยอาศัยการเทียบเคียงประมวล

¹⁵ ตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 มาตรา 29 (2)

¹⁶ Road Traffic Act. Article 65 (3). “It is prohibited for any person to provide an alcoholic beverage to or encourage the consumption of alcohol by a person who is likely to drive a vehicle or streetcar in violation of paragraph (1)”. ที่มา <http://www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail?id=2962&vm=04&re=02>

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 432 วรรคสอง¹⁷ จะมีผลเป็นการขยายขอบเขตความรับผิดทางแพ่ง ทำให้ผู้ขายต้องรับผิดในการทำละเมิดของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) แต่ประเทศไทยใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) บทบัญญัติกฎหมายที่ศาลนำมาปรับใช้จึงเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่ฝ่ายนิติบัญญัติหรือรัฐสภาตรขึ้น แตกต่างจากศาลในสหรัฐอเมริกา มลรัฐที่ไม่มี “กฎหมายร้านเหล้า”¹⁸ ศาลวินิจฉัยคดีโดยวางหลักความรับผิดว่า ผู้ขายหรือเจ้าของร้านเหล้ามีหน้าที่ใช้ความระมัดระวังต่อลูกค้าและบุคคลที่สาม การฝ่าฝืนหน้าที่ดังกล่าวจึงเป็นละเมิดโดยประมาทเลินเล่อ (Negligence) ซึ่งเป็นการพิพากษาคดีในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ที่ศาลเป็นผู้สร้างหลักกฎหมายหรือคำพิพากษาเป็นบ่อเกิดแห่งกฎหมาย (Case Law)

4.1.4 ความรับผิดในการกระทำละเมิดของบุคคลอื่น

ปัญหาว่า การกำหนดให้ผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต้องรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการขับรถในขณะเมาสุราของลูกค้า มีลักษณะเป็นความรับผิดเพื่อละเมิดของผู้อื่นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425 มาตรา 427 มาตรา 429 และมาตรา 430 หรือไม่

ความรับผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425 นายจ้างต้องรับผิดในผลแห่งละเมิดที่ลูกจ้างได้กระทำไปในทางการที่จ้าง แต่เมื่อพิจารณาว่า ผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กับลูกค้าที่เมาแล้วขับไม่ได้มีความสัมพันธ์กันตามสัญญาจ้างแรงงาน ลูกค้าไม่ได้ทำการงานให้แก่ผู้ขาย ผู้ขายไม่มีอำนาจควบคุมบังคับบัญชาลูกค้า จึงไม่สามารถนำมาตรา 425 มาปรับใช้กำหนดความรับผิดของผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้ สำหรับความรับผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 427 ตัวการต้องรับผิดในผลแห่งละเมิดที่ตัวแทนได้กระทำในการเป็นตัวแทน แต่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กับลูกค้าที่เมาแล้วขับ ไม่เข้าลักษณะเป็นตัวการ-ตัวแทน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลูกค้ามาซื้อและบริโภครเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จากร้านของผู้ขาย ลูกค้าไม่มีอำนาจกระทำการใดแทนผู้ขายและผู้ขายไม่ได้รับประโยชน์จากกิจการที่ลูกค้าทำ นอกจากได้รับเงินที่ชำระเป็นค่าสินค้าหรือบริการ ดังนั้น ความรับผิดตามมาตรา 427¹⁹ จึงไม่อาจนำมาปรับใช้เพื่อกำหนดให้ผู้ขายต้องรับผิดในผลแห่งละเมิดซึ่งลูกค้าที่เมาแล้วขับได้กระทำ

¹⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 วรรคสอง บัญญัติว่า “เมื่อไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ ให้วินิจฉัยคดีนั้นตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น ถ้าไม่มีจารีตประเพณีเช่นนั้น ให้วินิจฉัยคดีอาศัยเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และถ้าบทกฎหมายเช่นนั้นไม่มีด้วย ให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป”.

¹⁸ กฎหมายลายลักษณ์อักษรที่ตรขึ้นโดยฝ่ายนิติบัญญัติของมลรัฐ

¹⁹ ซึ่งบัญญัติให้นำมาตรา 425 และมาตรา 426 มาบังคับใช้กับความรับผิดของตัวการและตัวแทนโดยอนุโลม

เนื่องจากผู้ขายไม่ใช่ตัวการและลูกค้าไม่ใช่ตัวแทนตามความหมายในมาตรา 797²⁰ ผู้ขายกับลูกค้าจึงไม่มีหน้าที่และความรับผิดชอบของตัวการ-ตัวแทนต่อบุคคลภายนอก (ตามมาตรา 820 –มาตรา 825)

กรณีความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429 กำหนดให้บิดามารดาหรือผู้อนุบาล ต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดที่บุตรผู้เยาว์หรือคนวิกลจริตที่อยู่ในความดูแลได้กระทำการในขณะที่อยู่ในความดูแล จะเห็นว่า ผู้ขายเครื่องคีมแอลกอฮอล์ไม่ใช่บิดามารดา หรือผู้อนุบาลของลูกค้าที่เมาแล้วขับ จึงไม่ต้องรับผิดชอบในการทำละเมิดของลูกค้าที่ขับรถในขณะที่เมาสุรา สำหรับความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 430 กำหนดให้ครูบาอาจารย์ นายจ้าง หรือบุคคลอื่นซึ่งรับดูแลบุคคลผู้ไร้ความสามารถ ต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดที่ศิษย์ ลูกจ้าง หรือผู้อยู่ในความดูแลซึ่งเป็นผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถได้กระทำการละเมิดในระหว่างที่อยู่ในความดูแลของตน เมื่อพิจารณาว่าผู้ขายเครื่องคีมแอลกอฮอล์ไม่ได้เป็นครูอาจารย์ของลูกค้า ไม่ได้เป็นนายจ้างของลูกค้าและผู้ขายไม่ใช่บุคคลซึ่งรับดูแลลูกค้า แม้ว่าลูกค้าซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนอายุต่ำกว่า 20 ปี มาคืมสุราที่ร้านของผู้ขายจนมีเมาและก่อความเสียหายขึ้น เช่น เมาแล้วขับ ทะเลาะวิวาท ทำให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหาย แต่ผู้ขายไม่ได้มีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องควบคุมดูแลไม่ให้ลูกค้าก่อความเสียหายและผู้ขายไม่ได้มีความสัมพันธ์พิเศษกับลูกค้า ดังนั้น ผู้ขายจึงไม่ต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดซึ่งเกิดจากการขับรถในขณะที่เมาสุราของลูกค้า

สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบเพื่อการทำละเมิดของบุคคลอื่น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425 มาตรา 427 มาตรา 429 และมาตรา 430 ไม่สามารถนำมาปรับใช้เพื่อกำหนดความรับผิดชอบทางแพ่งของผู้ขายเครื่องคีมแอลกอฮอล์ในกรณีที่มีความเสียหายเกิดขึ้นจากการขับรถในขณะที่เมาสุราของลูกค้า เนื่องจากผู้ขายไม่ได้มีหน้าที่ตามกฎหมายต่อลูกค้าที่เมาสุรา ผู้ขายไม่มีหน้าที่ต้องป้องกันไม่ให้ลูกค้าที่เมาก่อความเสียหาย แม้ว่าผู้ขายจะได้กำไรจากการขายเครื่องคีมแอลกอฮอล์ที่ฝ่าฝืนกฎหมาย แต่ก็ไม่ได้มีความสัมพันธ์พิเศษระหว่างผู้ขายกับลูกค้าที่เมาสุรา ผู้ขายไม่มีอำนาจในการควบคุมดูแลการกระทำของลูกค้า ผู้ขายไม่ใช่บุคคลซึ่งกฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดชอบในการกระทำของบุคคลอื่น ผู้ขายจึงไม่ต้องรับผิดชอบร่วมกับลูกค้าที่เมาแล้วขับ

ความเสียหายจากการขับรถในขณะที่เมาสุราของลูกค้าเป็นผลสืบเนื่องมาจากการฝ่าฝืนกฎหมายควบคุมเครื่องคีมแอลกอฮอล์ของผู้ขาย แตกต่างจากความเสียหายในคดีละเมิดทั่วไป หากจะนำหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิด (มาตรา 420 มาตรา 422

²⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 797 บัญญัติว่า “อันว่าสัญญาตัวแทนนั้น คือสัญญาซึ่งให้บุคคลคนหนึ่งเรียกว่า ตัวแทน มีอำนาจทำการแทนบุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าตัวการ และตกลงจะทำการดั่งนั้น อันความเป็นตัวแทนนั้นจะเป็นโดยตั้งแต่งแสดงออกชัดหรือโดยปริยายก็ย่อมได้”.

และมาตรา 432) มาปรับใช้เพื่อกำหนดความรับผิดของผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ก็อาจมีผลทำให้ผู้ขายต้องรับผิดโดยไม่อาจรู้ได้ว่ามีความรับผิดดังกล่าว อาจถือว่าเป็นการปรับใช้กฎหมายที่มีผลย้อนหลังเป็นโทษแก่ผู้ขาย และอาจดูเหมือนว่าศาลได้สร้างหลักกฎหมายขึ้นใหม่ ซึ่งไม่สอดคล้องกับนิติวิธีในระบบกฎหมาย Civil Law เนื่องจากไม่พบคำพิพากษาที่เกี่ยวข้อง กรณีจึงยังไม่มีความชัดเจนว่าหากมีประเด็นข้อพิพาทในเรื่องดังกล่าว ศาลไทยจะตีความประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เพื่อกำหนดความรับผิดของผู้ขายอย่างไร ผู้เขียนเห็นว่าประเทศไทยมีอุบัติเหตุจากการเมาแล้วขับเกิดขึ้นบ่อยครั้ง จึงควรมีมาตรการทางกฎหมายที่กำหนดความรับผิดทางแพ่งของผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กรณีมีความเสียหายเกิดขึ้นจากบุคคลที่เมาสุรา เพื่อช่วยลดหรือป้องกันความสูญเสียจากอุบัติเหตุที่เกี่ยวกับแอลกอฮอล์ และเพื่อให้มีมาตรการเยียวยาแก่ผู้เสียหายเพิ่มขึ้น

4.2 ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดให้ผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต้องรับผิดทางแพ่งต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการขับรถในขณะเมาสุราของลูกค้ำ

จากการศึกษากฎหมายต่างประเทศพบว่า ความรับผิดทางแพ่งของผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตามกฎหมายร้านเหล้า (Dram Shop Acts) ของสหรัฐอเมริกา เป็นกฎหมายระดับมลรัฐ กำหนดให้ผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์รับผิดทางแพ่งต่อบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำของลูกค้ำที่เมาสุราเมื่อมีการขายที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย (Illegal Sale) ทำให้ลูกค้ำมีเมามา และมีความเสียหายเกิดขึ้นจากการกระทำของลูกค้ำที่เมา โดยปรับใช้กับการขับรถในขณะเมาสุราด้วย ซึ่งมีลักษณะเป็นความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) ที่ไม่ได้พิจารณาถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ขาย หลักความรับผิดตามกฎหมายร้านเหล้ากำหนดขึ้นบนพื้นฐานของกฎหมายอาญา กล่าวคือ เฉพาะการขายที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ซึ่งมีโทษอาญาตามที่กฎหมายร้านเหล้าระบุกำหนดไว้เท่านั้นที่จะเป็น “เหตุแห่งการฟ้องคดี” (Cause of Action) การฟ้องให้ผู้ขายรับผิดใช้ค่าสินไหมทดแทนต่อผู้เสียหาย ในมลรัฐส่วนใหญ่ เหตุแห่งการฟ้องคดีตามกฎหมายร้านเหล้าหรือการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยผิดกฎหมาย มีหลักเกณฑ์ 2 ประการ คือ

1. การขายให้กับผู้เยาว์ (บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนด) (Sale to Minors) ซึ่งในสหรัฐอเมริกา ผู้เยาว์ หมายถึงบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 21 ปี และ
2. การขายให้กับบุคคลที่มีเมามาอย่างเห็นได้ชัด (Sale to Visibly Intoxicated Person)

ความรับผิดชอบทางแพ่งของผู้ขายดังกล่าว มีลักษณะคล้ายกับบทบัญญัติในพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 มาตรา 29 ที่ว่า ห้ามมิให้ผู้ใดขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แก่บุคคลดังต่อไปนี้

- (1) บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์
- (2) บุคคลที่มีอาการมึนเมาจนครองสติไม่ได้

เมื่อเปรียบเทียบอายุที่กฎหมายกำหนดพบว่ามี ความแตกต่างกัน พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 มาตรา 29 (1) ห้ามขายสุราให้กับลูกค้าที่อายุต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ แต่กฎหมายร้านเหล้าของมลรัฐส่วนใหญ่ในสหรัฐอเมริกา ห้ามขายให้กับผู้เยาว์หรือบุคคลที่อายุต่ำกว่า 21 ปี (กฎหมายของมลรัฐเท็กซัส ผู้เยาว์หมายถึงบุคคลที่อายุต่ำกว่า 18 ปี)

ประเด็นการห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้กับบุคคลที่มีอาการมึนเมาจนครองสติไม่ได้ ตามมาตรา 29 (2) ผู้เขียนมีความเห็นว่า อาจเกิดปัญหาในการปรับใช้กฎหมายและการตีความว่าการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้กับ “บุคคลที่มีอาการมึนเมาจนครองสติไม่ได้” ตามมาตรา 29 (2) แห่งพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 มีความหมายอย่างไร

การพิจารณาสภาพความ “มึนเมาจนครองสติไม่ได้” ของลูกค้าที่เมาแล้วขับ เนื่องจากไม่พบคำพิพากษาของศาลที่วินิจฉัยในประเด็นนี้ ผู้เขียนได้ศึกษابันทึกลำงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง ข้อยกเว้นที่นายจ้างไม่ต้องจ่ายเงินทดแทนกรณีถูกจ้างเสพของมีนเมา เรื่องเสร็จที่ 1033/2555 ซึ่งคณะกรรมการกฤษฎีกาได้ให้ความเห็นในประเด็น คำว่า “จนไม่สามารถครองสติได้” ตามมาตรา 22 (1) แห่งพระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ. 2537 หมายความว่า ขาดสติขาดความยับยั้งซึ่งบุคคลนั้นเคยมีอยู่ก่อน ไม่มีการควบคุมตนเองอย่างบุคคลธรรมดา หรือไม่สามารถรู้สึกผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ ได้ ซึ่งการพิจารณาว่าพฤติการณ์ใดจะถือได้ว่าเป็นกรณีที่ไม่สามารถครองสติได้นั้น จะต้องพิจารณาจากพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกเป็นรายกรณีไป หากเป็นเรื่องที่สงสัยว่าไม่สามารถครองสติได้เนื่องจากเสพของมีนเมาที่มีแอลกอฮอล์ก็อาจนำผลการตรวจวัดปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดซึ่งเป็นวิธีการทางการแพทย์มาเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาได้ แต่ผลการตรวจสอบดังกล่าวไม่อาจใช้ยืนยันได้อย่างแน่นอนว่าบุคคลนั้นสามารถครองสติได้หรือไม่ เพราะแต่ละบุคคลมีความสามารถในการครองสติหลังจากที่ได้ดื่มสุราหรือเสพของมีนเมาไปแล้วแตกต่างกัน ทั้งนี้ มีตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยไว้ว่า การที่จำเลยพูดจาไม่รู้เรื่อง นำไปสถานีตำรวจก็ไม่รู้เรื่อง แสดงให้เห็นว่าจำเลยเมาสุรามากจนครองสติไม่ได้²¹

²¹ บันทึกลำงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง ข้อยกเว้นที่นายจ้างไม่ต้องจ่ายเงินทดแทนกรณีถูกจ้างเสพของมีนเมา (เรื่องเสร็จที่ 1033 2555).

จากการศึกษาบันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา และคำพิพากษาของศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องกับความผิดฐานเมาสุรา ผู้เขียนได้ข้อสรุปว่า “บุคคลที่มีอาการมึนเมาจนครองสติไม่ได้” ตามมาตรา 29 (2) แห่งพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 หมายความว่า บุคคลที่บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จนขาดสติ ขาดความยับยั้งซึ่งบุคคลนั้นเคยมีอยู่ก่อน ทำให้ไม่สามารถบังคับหรือควบคุมการกระทำของตนเองได้อย่างบุคคลธรรมดา หรือไม่สามารถรู้สึกผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ การพิจารณาว่าเป็นการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แก่บุคคลที่มีอาการมึนเมาจนครองสติไม่ได้หรือไม่ จึงต้องพิจารณาพฤติกรรมการแสดงออกในแต่ละกรณี เช่น นาย ก. คืมสุราในสถานบันเทิง เมาสุราอาละวาดค่าทูลูกค้าอื่นและเจ้าพนักงานตำรวจที่มาระงับเหตุ เป็นต้น

ในปัจจุบันยังไม่มีข้อพิพาทขึ้นสู่การพิจารณาในชั้นศาลจึงยังไม่มีความชัดเจนว่าศาลจะพิจารณาหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัย “อาการมึนเมาจนครองสติไม่ได้” อย่างไร ผู้เขียนมีความเห็นว่า ผู้ร่างกฎหมายหรือฝ่ายนิติบัญญัติควรกำหนดนิยามหรือความหมายที่ชัดเจนของคำว่า “มึนเมาจนครองสติไม่ได้” เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาในการตีความและการปรับใช้กฎหมาย ทั้งในส่วนของการบังคับใช้มาตรการทางอาญา ตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 และการกำหนดความรับผิดทางแพ่งของผู้ขาย ถ้ามีการบัญญัติกฎหมายเฉพาะเรื่องต่อไป

ความรับผิดทางแพ่งของผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตามกฎหมายร้านเหล้าของสหรัฐอเมริกาถูกกำหนดขึ้นบนพื้นฐานของกฎหมายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด หากจะนำหลักเกณฑ์ความรับผิดดังกล่าวมาปรับใช้ การพิจารณาว่าเป็นการขายให้กับ “บุคคลที่มีอาการมึนเมาจนครองสติไม่ได้” หรือไม่ จึงควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน และแน่นอนพอสมควร เพื่อประโยชน์ในการที่ผู้ขายจะปฏิบัติตามกฎหมาย การปรับใช้กฎหมายของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ การตีความของศาล รวมทั้งการพิสูจน์ให้ผู้ขายต้องรับผิด

ผู้ขายอยู่ในฐานะที่อาจป้องกันความเสียหายได้ โดยไม่ขายสุราให้กับบุคคลที่อายุต่ำกว่า 20 ปี ซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนที่ขาดวุฒิภาวะหรือไม่ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพิ่มให้กับลูกค้าที่มึนเมาแล้วเพื่อความปลอดภัยของลูกค้า และบุคคลอื่น ๆ โดยเฉพาะกรณีที่ผู้ขายรู้ว่าลูกค้าจะต้องขับรถ ดังนั้น ผู้ขายที่ฝ่าฝืนกฎหมายควรมีส่วนรับผิดชอบในความเสียหายที่ลูกค้าเมาแล้วขับก่่อขึ้น

4.3 ปัญหาการนำหลักเกณฑ์ตามกฎหมายร้านเหล้าของสหรัฐอเมริกามาใช้กำหนดความรับผิดทางแพ่งของผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย

การขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แก่บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี หรือบุคคลที่มีอาการเมินมาจนครองสติไม่ได้ เป็นความผิดอาญาตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 มาตรา 29 ผู้ฝ่าฝืนมีโทษตามมาตรา 40 สำหรับสถานบริการ การจำหน่ายสุราให้แก่ผู้มีอาการเมินมาจนประพฤติกวนวายหรือครองสติไม่ได้ ผู้รับอนุญาตมีความผิดอาญาตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 มาตรา 16 (3) อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยไม่มีกฎหมายเฉพาะที่กำหนดให้ผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต้องรับผิดทางแพ่งต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากลูกค้าเมาแล้วขับ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้กำหนดให้ผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต้องรับผิดในผลแห่งละเมิดที่ลูกค้าได้กระทำ เช่น เมาแล้วขับเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต ดังนั้นแม้จะมีข้อเท็จจริงว่า ผู้ขายรู้ว่าลูกค้าที่เมาจะต้องขับรถ ผู้ขายคาดเห็นความเสี่ยงอันตรายจากการเมาแล้วขับ แต่การที่ผู้เสียหายจะฟ้องผู้ขาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ส่งผลให้มีความยุ่งยากในการพิสูจน์ความผิดของผู้ขาย โอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยเยียวยาจากผู้ขายเป็นไปได้น้อย การกำหนดความรับผิดทางแพ่งของผู้ขายโดยอาศัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงมีปัญหาและอุปสรรค ดังที่ได้อธิบายไว้ใน 4.1 นอกจากนี้ อาจมีผลเสมือนกับว่าศาลเป็นผู้สร้างหลักกฎหมายขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีกฎหมายบัญญัติความรับผิดทางแพ่งไว้

หลักเกณฑ์ตามกฎหมายร้านเหล้าของสหรัฐอเมริกา มลรัฐส่วนใหญ่มีกฎหมายหลายลักษณะอักษรที่ฝ่ายนิติบัญญัติตราขึ้น กำหนดให้ผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์รับผิดในความเสียหายซึ่งเป็นผลมาจากการกระทำของลูกค้าที่เมาสุรา เมื่อมีการขายโดยผิดกฎหมายคือ การขายให้กับผู้เยาว์ (บุคคลที่มีอายุต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนด) และการขายให้กับบุคคลที่เมินมาอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งพิจารณาจากพฤติกรรมทางกายภาพของผู้ดื่มสุราที่แสดงออก ผิดปกคคืออย่างมีนัยสำคัญจนสังเกตเห็นได้ชัดเจน กฎหมายร้านเหล้ามีลักษณะดังนี้ (1) การกระทำที่เป็นความผิดตาม Dram Shop Acts เป็นหลักเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นในลักษณะ “กฎหมายเฉพาะ” (*sui jeneris*)²² (2) ความรับผิดทางแพ่งของผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กำหนดบนพื้นฐานหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มีข้อดีคือ ผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ขาย และ (3) มีข้อจำกัดอื่น ๆ เช่น การจำกัดความรับผิดของผู้ขาย ภาระการพิสูจน์ เป็นต้น ซึ่งแตกต่างจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ที่ใช้กับคดีละเมิดทั่วไป ไม่ได้ปรับใช้กับการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แก่ลูกค้า ความ

²² *Sui jeneris* เป็นภาษาละติน แปลว่า “มีลักษณะเฉพาะตัว” (of its own kind or class)

รับผิดชอบตามมาตรา 420 อยู่บนพื้นฐานความผิดของผู้กระทำ ผู้ขายจะมีความรับผิดชอบในทางละเมิดต่อเมื่อกระทำผิดกฎหมายโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ซึ่งภาระการพิสูจน์ตกอยู่กับฝ่ายโจทก์ การพิสูจน์ความผิดของผู้ขายและพิสูจน์ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นผลโดยตรงมาจากการกระทำของผู้ขาย จึงมีข้อขัดข้อง

อย่างไรก็ตาม กฎหมายร้านเหล้าของสหรัฐอเมริกาและประเทศแคนาดาเป็นกฎหมายต่างประเทศ และไม่ใช้ “หลักกฎหมายทั่วไป” จึงไม่สามารถนำมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงเพื่อกำหนดความรับผิดชอบของผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทยได้ ทั้งนี้ตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 บัญญัติว่า “กฎหมายนั้น ต้องใช้ในบรรดากรณีซึ่งต้องด้วยบทบัญญัติใด ๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษร หรือตามความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้น ๆ

เมื่อไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ ให้วินิจฉัยคดีนั้นตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น ถ้าไม่มีจารีตประเพณีเช่นนั้น ให้วินิจฉัยคดีอาศัยเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และถ้าบทกฎหมายเช่นนั้นก็ไม่มีความช่วย ให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป”

หลักเกณฑ์ตามกฎหมายร้านเหล้ามีความแตกต่างจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิดในสาระสำคัญ ดังนั้นหากจะนำหลักเกณฑ์ดังกล่าวมาใช้ในประเทศไทยก็จะต้องมีการบัญญัติความรับผิดทางแพ่งของผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยตราขึ้นเป็นกฎหมายเพื่อบังคับใช้ต่อไป ซึ่งควรบัญญัติไว้ใน “กฎหมายเฉพาะ”

Dram Shop Act มีวัตถุประสงค์เพื่อเยียวยาให้กับผู้เสียหาย และป้องกันอุบัติเหตุจากการเมาแล้วขับ ซึ่งเป็นหลักการที่ดีทำให้สังคมมีมาตรฐานที่สูงขึ้น ทำให้การเยียวยาค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายมีประสิทธิภาพ โดยกำหนดให้ผู้ขายรับผิดชอบต้นทุนทางสังคม (Social Cost) จากการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ฝ่าฝืนกฎหมายและการเมาแล้วขับ ซึ่งถือเป็นนโยบายสาธารณะ (Public Policy) ที่จะกระตุ้นให้ผู้ขายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพิ่มความระมัดระวังในการปฏิบัติตามกฎหมายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 ซึ่งมุ่งเน้นเฉพาะมาตรการทางอาญาเพื่อควบคุมและลงโทษผู้กระทำผิด สำหรับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิด ไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดให้ผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากการขับรถในขณะที่เมาสุราของลูกค้ำ มาตรา 420 มาตรา 422 มาตรา 432 ไม่เหมาะสมในการกำหนดความรับผิดชอบของผู้ขาย เช่น ไม่มีหลักเกณฑ์ความรับผิดที่ชัดเจน ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด ภาระการพิสูจน์ทำให้ผู้เสียหายมีความยุ่งยากในการพิสูจน์ความผิดของผู้ขายและ

พิสูจน์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล รวมทั้งไม่มีเงื่อนไขในการจำกัดความรับผิดชอบของผู้ขาย เป็นต้น

เหตุผลความจำเป็นในการนำหลักความรับผิดชอบของผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตามกฎหมายต่างประเทศมาบัญญัติเป็นกฎหมายเพื่อบังคับใช้ในประเทศไทย

จากการศึกษาพบว่า กฎหมายความรับผิดชอบของร้านเหล้ามีผลต่อการตระหนักรู้และพฤติกรรมของผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ กฎหมายร้านเหล้ามีประสิทธิภาพในการป้องกันและลดอันตรายที่เกี่ยวข้องกับแอลกอฮอล์ ช่วยลดอัตราการเสียชีวิตในอุบัติเหตุทางรถยนต์ได้

ผู้เขียนเห็นว่า ความรับผิดชอบที่ไม่ต้องพิจารณาความผิดของผู้ขายตามหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด เหมาะสมกับการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายของผู้ขาย ความเสียหายจากอุบัติเหตุที่ลูกค้าเมาแล้วขับ และไม่เป็นการสร้างภาระแก่ผู้ขายเกินสมควร การฟ้องคดีตาม Dram Shop Acts ของสหรัฐอเมริกา ผู้เสียหายต้องพิสูจน์ว่ามีการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยผิดกฎหมายให้กับบุคคลที่อายุต่ำกว่า 21 ปี หรือบุคคลที่มีเมมาอย่างเห็นได้ชัด อันเป็นความผิดที่มีโทษอาญาตามกฎหมายว่าด้วยเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของมลรัฐต่าง ๆ

เมื่อพิจารณาว่าบทบัญญัติในพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 มาตรา 29 ห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แก่บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ และบุคคลที่มีอาการเมมาจนครองสติไม่ได้ ซึ่งใกล้เคียงกับกฎหมายของสหรัฐอเมริกา ผู้เขียนเห็นว่าหากประเทศไทยมีกฎหมายพิเศษ จะช่วยแบ่งเบาภาระการพิสูจน์ของผู้เสียหายคือ ไม่ต้องพิสูจน์ว่าผู้ขายจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ซึ่งอาจมีปัญหาลูกค้ามาสุราจากร้านใดหรือหลายร้าน การพิสูจน์ว่าผู้ขายจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างไรทำได้ยาก หากไม่มีกฎหมายกำหนดภาระการพิสูจน์หรือข้อสันนิษฐานที่เป็นคุณแก่โจทก์ ในขณะที่ผู้ขายรู้เห็นว่าคนทำผิด การฟ้องผู้ขายเป็นคดีละเมิดโดยอาศัยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โอกาสที่ผู้เสียหายจะชนะคดีเป็นไปได้ยาก แต่การพิสูจน์ว่าผู้ขายเป็นบุคคลที่ต้องรับผิดชอบ มีการขายที่ผิดกฎหมาย อาจนำคลิปวิดีโอ กล้องวงจรปิด Social Media หรือพยานบุคคลมาสืบ ทำให้มีโอกาสชนะคดีแพ่ง

อย่างไรก็ตาม ควรกำหนดข้อยกเว้นหรือเงื่อนไขให้ผู้ขายพิสูจน์หักล้างได้ว่าไม่ใช่การขายโดยผิดกฎหมาย เช่น ผู้ขายไม่รู้ว่าลูกค้าอายุต่ำกว่า 20 ปีหรือในขณะที่ขาย ลูกค้าไม่ได้มีอาการเมมาอย่างเห็นได้ชัด เป็นต้น รวมทั้ง ควรกำหนดเพดานค่าเสียหาย เช่น ผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้กับบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการขับรถในขณะที่เมาสุราเป็นจำนวนไม่เกิน 2 ล้านบาท เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและไม่เป็นภาระแก่ผู้ขายมากเกินไป โดยผู้ขายสามารถที่จะทำประกันภัยความรับผิดชอบของตนได้ในวงเงินดังกล่าว

การนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) ตามกฎหมายร้านเหล้า (Dram Shop Acts) ของสหรัฐอเมริกา มาปรับใช้เพื่อกำหนดความรับผิดของผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นมาตรการที่เหมาะสมกับปัญหาอุบัติเหตุเมาแล้วขับในประเทศไทย ซึ่งมีกฎหมายหรือมาตรการทางอาญาที่เข้มงวด แต่มีความเสี่ยงอันตรายและมีความเสียหายจากเมาแล้วขับเกิดขึ้นบ่อยครั้ง โดยเฉพาะช่วงเทศกาลปีใหม่หรือสงกรานต์ แม้ว่ากฎหมายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์บัญญัติห้ามขายสุราแก่บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์และบุคคลที่มีอาการมึนเมาจนครองสติไม่ได้ แต่การบังคับใช้กฎหมายมีข้อจำกัดในเรื่องเจ้าหน้าที่ การดำเนินคดีอาญาไม่มีประสิทธิภาพในการเยียวยาผู้เสียหายหรือป้องกันอุบัติเหตุเมาแล้วขับ เมื่อพิจารณาว่าผู้ขายมีหน้าที่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ผู้ขายได้กำไรจากการขายที่ผิดกฎหมาย ซึ่งมีผลต่อการเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของผู้ที่อายุน้อยหรือมีสภาพมึนเมาจนอาจก่ออันตราย ผู้ขายควรมีมาตรฐานการให้บริการที่รับผิดชอบต่อสังคม สอดส่องดูแลว่าลูกค้ามาสุราจนอาจก่ออันตรายต่อตนเองและบุคคลอื่นหรือไม่ ผู้ขายมีต้นทุนที่ต่ำกว่าในการปฏิบัติตามกฎหมายและป้องกันอันตรายซึ่งเกิดจากการขายที่ผิดกฎหมาย จึงเหมาะสมที่จะกำหนดหน้าที่และความรับผิดของผู้ขาย มากกว่าการให้เจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมผู้ขาย ซึ่งมีจำนวนมาก เช่น ร้านอาหาร โรงแรม สถานบันเทิง ร้านสะดวกซื้อ และร้านค้าปลีก นอกจากนี้การกำหนดความรับผิดของผู้ขายยังเป็นนโยบายสาธารณะที่ช่วยคุ้มครองให้บุคคลในสังคมมีความปลอดภัยจากการใช้รถใช้ถนน และช่วยป้องกันอันตรายจากการเมาแล้วขับได้

ข้อดี

1. หลักเกณฑ์ความรับผิดของผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตาม Dram Shop Acts ของสหรัฐอเมริกามีความชัดเจนและแน่นอน พิจารณาการฝ่าฝืนกฎหมายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ว่ามีการขายที่ผิดกฎหมายคือ ขายให้ผู้เยาว์หรือบุคคลที่มึนเมาอย่างเห็นได้ชัด มีหลักเกณฑ์ทดสอบความมึนเมาอย่างเห็นได้ชัด (ไม่ได้พิจารณาปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดของผู้ขับ) มีการฝึกอบรมข้อปฏิบัติในการให้บริการเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่มีความรับผิดชอบให้กับผู้ได้รับอนุญาตขายสุรา พนักงานเสิร์ฟและบาร์เทนเดอร์เพื่อให้มีความเข้าใจ จึงเป็นกฎหมายที่สร้างมาตรฐานทางสังคม

ความรับผิดของผู้ขายตาม Dram Shop Acts มีลักษณะเป็นความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) กระตุ้นให้ผู้ขายปฏิบัติตามกฎหมาย ตรวจสอบอายุของลูกค้า สอดส่องดูแลการดื่มของลูกค้า สังเกตอาการมึนเมา เพื่อที่จะไม่ต้องชดเชยค่าเสียหายทางแพ่ง ซึ่งช่วยป้องกันอุบัติเหตุทางรถยนต์จากการเมาแล้วขับได้ เช่น มีเหตุยกเว้นความรับผิดที่ว่าผู้ขายปฏิบัติตามมาตรฐานการให้บริการเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่รับผิดชอบต่อสังคม การที่ผู้ขายปฏิบัติตามกฎหมายและมาตรฐานการให้บริการดังกล่าวจึงเป็นประโยชน์ต่อความปลอดภัยสาธารณะ

2. เมื่อมีอุบัติเหตุจากการเมาแล้วขับ บุคคลที่ได้รับความเสียหายจะได้รับการเยียวยาจากผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อีกทางหนึ่ง หากผู้ทำละเมิดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องไม่สามารถชดเชยค่าสินไหมทดแทนได้ การมีกฎหมายพิเศษที่ให้สิทธิผู้เสียหายฟ้องร้องผู้ขายได้โดยไม่ต้องอาศัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทำให้ผู้เสียหายมีโอกาสจะได้รับค่าสินไหมทดแทน

3. ผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ว่าผู้ขายจงใจหรือความประมาทเลินเล่อ ไม่ต้องพิสูจน์ความผิดอันเป็นสภาพทางจิตใจของผู้ขาย เพียงแต่พิสูจน์ว่ามีการขายที่ผิดกฎหมาย เช่น ขายให้ผู้บริโภคอายุต่ำกว่าสี่สิบปีบริบูรณ์หรือบุคคลที่มึนเมาอย่างเห็นได้ชัด โดยนำสืบว่าโจทก์ได้รับความเสียหายอันเป็นผลจากความมึนเมาของผู้ที่ดื่มสุรา ซึ่งเป็นภาระการพิสูจน์ที่ไม่ยุ่งยาก

4. ผู้ขายทำประกันภัยความรับผิดชอบต่อบุคคลที่สามได้ (Liquor Liability Insurance)

ข้อเสีย

1. เป็นการเพิ่มภาระให้แก่เจ้าของร้าน ผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ต้องระมัดระวังตรวจสอบว่าลูกค้ามีอาการมึนเมาหรือไม่ ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติและมีข้อโต้แย้งกับลูกค้าได้

2. ทำให้ผู้ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต้องเข้ามาร่วมรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการที่ลูกค้าเมาแล้วขับ โดยที่ผู้ขายไม่ได้ร่วมกันในการทำละเมิดกับลูกค้า ซึ่งไม่เป็นธรรมและเป็น การสร้างภาระค่าใช้จ่ายที่อาจต้องรับผิดชอบชดเชยค่าสินไหมทดแทน ทำให้ผู้ประกอบการขนาดเล็ก เช่น ร้านค้าปลีกที่จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ได้รับผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมาย